

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı İdarəetmə və Texnologiya kolleci

“Bələdiyyə Təsərrüfatı”

fənninin

PROQRAMI

0400410 – “Bələdiyyə təsərrüfatının təşkili”

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı
İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin Metodiki
şurasının 15 sentyabr 2017-ci il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

(Protokol № 1)

Bakı 2017

Tərtib etdi:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin fənn müəllimi

Zeynalova Reyhan Feyruz

Redaktor:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin fənn müəllimi

Nuriyeva Nabad Məhrəddin

Rəy verənlər:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin fənn müəllimi

1. Rüstəmov Solmaz Talış

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat
Universitetinin "Xidmət sahələrinin
iqtisadiyyatı və menecment"
kafedrasının dosenti i.ü.f.d.

2. Yusifov Elşad Məsim

İZAHAT VƏRƏQİ

Bələdiyyə təsərrüfatı fənni üzrə tərtib edilmiş nümunəvi bu proqramda bələdiyyə təsərrüfatının bir sıra sahələrində təsərrüfatın təşkili və idarə edilməsi, öyrənilməsi nəzərdə tutulur. Proqram materialları tələbələrə öyrədilərkən bələdiyyələr haqqında xarici dövlətlərin təcrübəsindən və ölkəmizdə bələdiyyələr haqqında qəbul olunan qanun və yeniliklərdən səmərəli istifadə olunmasına nail olmaqla çalışmalıdır. Müasir Azərbaycan Dövlətçiliyinin formalaşması yolunda yerli özünüidarəetmə sisteminin əhəmiyyəti çox böyükdür.

Yerli özünüidarələrin yaranma tarixinin qədim olmasına baxmayaraq, müasir dövrdə yerli özünüidarələrin mahiyyətinin dərk edilməsi olduqca mürəkkəb məsələlərdən biri olaraq qalır. Dünyanın müxtəlif ölkələrində bu sistemin tətbiqi təcrübəsinin təhlili göstərir ki, özünüidare sistemi ancaq bazar iqtisadiyyatı şəraitində daha səmərəli fəaliyyət göstərə bilər. Azərbaycan tarixində ilk dəfə yaradılmış və fəaliyyətdə olan bələdiyyə institutu tədricən cəmiyyətdə özünəməxsus yer tutmaqdadır.

Bu baxımdan “Bələdiyyə Təsərrüfatı” fənninin proqramı tələbələrə fənnin öyrənilməsində bələdçi rolunu oynayacaqdır. Fənnin öyrənilməsinə 135 saat (75 saat mühazirə, 60 saat məşğələ) vaxt ayrılmışdır.

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN PAYLANMASI

№	Mövzuların adları	Mühazirə	Seminar
1.	Bələdiyyələr haqqında ümumi anlayış.	2	2
2.	Bələdiyyələrin sosial iqtisadi funksiyaları.	2	2
3.	Vətəndaşların bələdiyyələrin fəaliyyəti ilə bağlı məlumatlandırılması.	2	2
4.	Bələdiyyə təsərrüfatının mahiyyəti	2	2
5.	Bələdiyyə təsərrüfatının modelləri	2	2
6.	Bələdiyyə mülkiyyəti. Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə edilməsi metodları	2	2
7.	Yerli təsərrüfatın həll etdiyi sosial iqtisadi məsələlər. Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası	2	2
8.	Torpaq, su və digər təbii ehtiyatlardan istifadə sahəsində yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətləri	2	2
9.	Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi prinsipləri	2	2
10.	Bələdiyyə torpaqlarının mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsi xüsusiyyətləri	2	2
11.	Xüsusi mülkiyyətə verilən bələdiyyə torpaqları	2	2
12.	Bələdiyyə torpaqlarının satışının xüsusiyyətləri	2	2
13.	Bələdiyyə torpaqlarından istifadə edilməsinin ümumi qaydaları	2	2
14.	Torpaq haqqının bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilməsi	2	2
15.	Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət	2	2
16	Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektləri və subyektləri. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının maliyyələşdirilməsi.	2	2
17	Bələdiyyələrin su təsərrüfatının təşkili və idarə olunması.	2	
18	Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət və mübahisələrin həlli	2	2

19	Bələdiyyə menecmenti yerli bazarın mühüm xidməti kimi. Üfüqi qurumlar ənənəvi menecmentin əsası kimi	2	2
20	Kiçik və orta sahibkarların inkişafında bələdiyyələrin rolu. Kiçik sahibkarlığın üstünlükləri	4	2
21	Yerli büdcənin iqtisadi mahiyyəti və məzmunu. Yerli büdcənin gəlirləri və xərcləri	4	
22	Yerli büdcənin gəlirləri və onların formalaşması mənbələri. Yerli (bələdiyyə) büdcələrin tərtibi, təsdiqi və icrası	4	2
23	Yerli vergilərin tətbiqi mexanizmi	2	2
24	Bələdiyyələrin büdcədən kənar maliyyə vəsaitləri	2	2
25	Azərbaycan Respublikasında sosial yönümlü regional siyasətin əsasları	2	2
26	Regionun sosial iqtisadi inkişafında yeni prioritetlər: onların diaqnozu və sistemli tənzimlənməsi	2	2
27	Bələdiyyələşmə - sosial infrastrukturun keyfiyyətə yenidən qurulmasının əsası kimi. Regionların sosial iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin yeri və rolu	2	2
28	Azərbaycanda bələdiyyə orqanlarının mövcud vəziyyətlərinin təhlili	2	2
29	Bələdiyyələrin maddi texniki bazası və onun möhkəmlənməsi	2	2
30	Bələdiyyə orqanlarının informasiya təminatı və onun yaxşılaşdırılması yolları	2	2
31	Azərbaycan Respublikası regionlarında bələdiyyə orqanlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi	2	2
32	Regionların sosial-iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin rolunun artırılmasının əsas istiqamətləri	2	
33	Yerli özünüidare sahəsində dövlət siyasəti	2	2
34	Dövlətlə bələdiyyələrin qarşılıqlı münasibətləri. Bələdiyyələrə dövlət dəstəyi	2	
35	Bələdiyyələrin inkişaf perspektivləri	1	
Cəmi: 135 saat			

MÖVZULAR VƏ ONLARIN İZAHİ

Mövzu 1. Bələdiyyələr haqqında ümumi anlayış – 4 saat

Bələdiyyənin tarixi haqqında. Azərbaycanda bələdiyyələrin yaradılması zəruriliyi, şərtləri. Seçkilərin keçirilməsi qaydası və bələdiyyələrin səlahiyyətləri.

Mövzu 2. Bələdiyyələrin sosial iqtisadi funksiyaları – 4 saat

Bələdiyyələrin sosial, iqtisadi, ekoloji proqramları və onların mahiyyəti. Bələdiyyənin sosial, iqtisadi məqsəd və vəzifələri.

Mövzu 3. Vətəndaşların bələdiyyələrin fəaliyyəti ilə bağlı məlumatlandırılması – 4 saat

Vətəndaşların yerli özünüidarədə iştirakının vacib şərtləri. Yerli rəy sorğusu. Yerli referendum. Məhəllə komitələri. Bələdiyyələrin daimi və başqa komissiyaları.

Mövzu 4. Bələdiyyə təsərrüfatının mahiyyəti – 4 saat

Bələdiyyə təsərrüfatı haqqında ümumi məlumat və onun mahiyyəti.
Bələdiyyələrə məxsus mülkiyyət. Bələdiyyələrin fəaliyyət göstərməsinin vacib şərtləri. Torpaq, su təsərrüfatı haqqında ümumi məlumat.

Mövzu 5. Bələdiyyə təsərrüfatının modelləri – 4 saat

Bələdiyyə təsərrüfatı modellərinin təsnifatı. Kommunal, kommunal renta, bələdiyyə renta modellərinin xarakterik xüsusiyyətləri.

Mövzu 6. Bələdiyyə mülkiyyəti. Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə edilməsi metodları – 4 saat

Çoxnövlü mülkiyyətin yaranması zərurəti. Bələdiyyə mülkiyyətinin mahiyyəti.
Bələdiyyə mülkiyyətinin iqtisadi məzmunu və idarə edilməsi.

Mövzu 7. Yerli təsərrüfatın həll etdiyi sosial iqtisadi məsələlər. Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası – 4 saat

Yerli təsərrüfatın həll etdiyi sosial-iqtisadi məsələlər.
Bələdiyyə əmlakı haqqında qanunvericilik, əmlakın yaranması mənbələri. Dövlət əmlakının bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsi qaydası.

Mövzu 8. Torpaq, su və digər təbii ehtiyatlardan istifadə sahəsində yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətləri – 4 saat

Torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət və onun növləri. Torpaq və digər təbii resurslar. Torpaq, su və digər təbii ehtiyatlardan istifadə sahəsində yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətləri.

Mövzu 9. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi prinsipləri – 4 saat

Bələdiyyə torpaqlarının tərkibi. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsinin əsas prinsipləri. Bələdiyyənin torpaq üzərində mülkiyyət hüququ.

Mövzu 10. Bələdiyyə torpaqlarının mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsi xüsusiyyətləri – 4 saat

Torpaq sahələrinin mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinin ümumi qaydaları. “Bələdiyyə əraziləri və torpaqları haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu” .

Torpaq sahələri üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatının məcburiliyi.

Mövzu 11. Xüsusi mülkiyyətə verilən bələdiyyə torpaqları – 4 saat

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə xüsusi mülkiyyətə verilən torpaqlar. Xüsusi mülkiyyətə verilən torpaq sahələrinin normaları.

Mövzu 12. Bələdiyyə torpaqlarının satışının xüsusiyyətləri – 4 saat

Torpaq sahəsinin alqı-satqısının xüsusiyyətləri. Satışa çıxarılan torpaq sahələrinin qiyməti. Bələdiyyə torpaqlarının icarəyə verilmə şərtləri. Torpaqların icarə müddəti. Torpaq icarəsinə dair münasibətlər.

Mövzu 13. Bələdiyyə torpaqlarından istifadə edilməsinin ümumi qaydaları – 4 saat

Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlardan istifadə. Kənd təsərrüfatı məhsulların istehsalı və emalı üçün torpaq sahələri. Ehtiyat fondu torpaqları.

Yaşayış məntəqələrinin torpaqlarından istifadə. Sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlardan istifadə.

Mövzu 14. Torpaq haqqının bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilməsi – 4 saat

Torpağın bazar qiymətinin formalaşmasının əsasları. Torpaq haqqının formaları. Torpaq vergisi. Torpağın icarə haqqı. Torpaqla bağlı əqdlərin rəsmiləşdirilməsi.

Mövzu 15. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət – 4 saat

Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi. Torpaq mübahisələrini həll edən orqanlar. Torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətləri.

Mövzu 16. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektləri və subyektləri. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının maliyyələşdirilməsi – 4 saat

Bələdiyyə mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektləri. Bələdiyyələrin su münasibətlərində obyektləri və subyektləri. Bələdiyyələrin ərazisində yerləşən, onların idarəçiliyinə və istifadəsinə verilən dövlət su təsərrüfatı obyektləri.

Mövzu 17. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının təşkili və idarə olunması – 2 saat

Bələdiyyələrin su təsərrüfatının strukturu və idarə edilməsi. Su təsərrüfatı tədbirlərinin planlaşdırılması və maliyyələşdirilməsi. Sudan pullu istifadə.

Mövzu 18. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət və mübahisələrin həlli – 4 saat

Su təsərrüfatı obyektləri üzərində bələdiyyələrin mülkiyyət hüququ və səlahiyyətləri. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət. Su təsərrüfatı sahəsində mübahisələrin həlli.

Mövzu 19. Bələdiyyə menecmenti yerli bazarın mühüm xidməti kimi. Üfüqi qurumlar ənənəvi menecmentin əsası kimi – 4 saat

Bələdiyyə menecmenti yerli bazarın mühüm xidməti kimi. Üfüqi qurumlar ənənəvi menecmentin əsası kimi. Üfüqi qurumların mövcudluğu şəraitində bələdiyyə menecmenti.

Mövzu 20. Kiçik və orta sahibkarların inkişafında bələdiyyələrin rolu. Kiçik sahibkarlığın üstünlükləri – 6 saat

Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında yerli orqanların səlahiyyətləri. İşgüzar təşkilatların yerli məsələlərin həll olunmasına cəlb olunması. Bələdiyyə muəssisələri və onların fəaliyyəti. Kiçik sahibkarlığın üstünlükləri. Kiçik sahibkarlığa dövlət dəstəyi.

Mövzu 21. Yerli büdcənin iqtisadi mahiyyəti və məzmunu. Yerli büdcənin gəlirləri və xərcləri – 4 saat

Büdcə haqqında ümumi anlayış. Yerli büdcənin iqtisadi mahiyyəti və məzmunu. Yerli büdcə bələdiyyə maliyyəsinin əsası kimi. Regionların sosial iqtisadi inkişafında yerli büdcələrin rolu. Yerli büdcənin gəlir və xərcləri, onların mahiyyəti

Mövzu 22. Yerli büdcənin gəlirləri və onların formalaşması mənbələri. Yerli (bələdiyyə) büdcələrin tərtibi, təsdiqi və icrası – 6 saat

Yerli büdcənin gəlir mənbələri. Yerli vergi, rüsumlar və tənzimləyici gəlirlər. Yerli (bələdiyyə) büdcələrinin qeyri-vergi gəlirləri. Dövlətin bələdiyyələrə ayırdığı vəsait. Subvensiya və subsidiyalar onların mahiyyəti. Yerli (bələdiyyə) büdcələrinin tərtibi, təsdiqi və icrası, müddəti. Yerli büdcələrin tərtibi qaydası.

Mövzu 23. Yerli vergilərin tətbiqi mexanizmi – 4 saat

Vergi haqqında ümumi məlumat. Vergilərin müəyyən edilməsinin əsas şərtləri. Yerli vergilərin tətbiqinin əsas istiqamətləri.

Mövzu 24. Bələdiyyələrin büdcədən kənar maliyyə vəsaitləri – 4 saat

Bələdiyyələrin büdcədən kənar maliyyə vəsaitlərinin tərkibi. Büdcədən kənar fondların dövlət maliyyə sisteminin tərkib hissəsi kimi. Büdcədən kənar dövlət fondlarının yaradılmasının zəruriliyi.

Mövzu 25. Azərbaycan Respublikasında sosial yönümlü regional siyasətin əsasları – 4 saat

Sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı və onun mahiyyəti. Mütərəqqi və müasir sosial siyasət. Sosial -əmək münasibətlərinin mahiyyəti. Azərbaycan Respublikasında sosial yönümlü regional siyasətin məqsədi. Əhalinin müxtəlif sosial tələbatlarının ödənilməsi. Əhalinin sosial durumunun və sosial infrastrukturunun vəziyyəti.

Mövzu 26. Regionun sosial iqtisadi inkişafında yeni prioritetlər: onların diaqnozu və sistemli tənzimlənməsi – 4 saat

Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial iqtisadi inkişafının Dövlət proqramı. Regionun sosial iqtisadi inkişafında yeni prioritetlər: onların diaqnozu və sistemli tənzimlənməsi. Regionun sosial iqtisadi inkişafının ərazi maraqlarının reallaşması.

Mövzu 27. Bələdiyyələşmə - sosial infrastrukturun keyfiyyətə yenidən qurulmasının əsası kimi. Regionların sosial iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin yeri və rolu – 4 saat

Sosial infrastrukturun cəhətləri. Bələdiyyələşmə və sosial infraqururura. Regionların sosial iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin fəaliyyəti. Sosial proqramların hazırlanması və reallaşmasında proqram məqsədli yanaşma.

Mövzu 28. Azərbaycanda bələdiyyə orqanlarının mövcud vəziyyətlərinin təhlili – 4 saat

Azərbaycanda bələdiyyə orqanlarının mövcud vəziyyəti və bu sahədə olan problemlər. Azərbaycanda bələdiyyələşmənin özəllikləri.

Mövzu 29. Bələdiyyələrin maddi texniki bazası və onun möhkəmlənməsi – 4 saat

Bələdiyyələrin maddi texniki bazası və onun möhkəmlənməsi. Yerli strukturun formalaşdırılması prinsipləri. Bələdiyyə fəaliyyətinin planlaşdırılması.

Mövzu 30. Bələdiyyə orqanlarının informasiya təminatı və onun yaxşılaşdırılması yolları – 4 saat

Bələdiyyə orqanlarının informasiya təminatı və onun yaxşılaşdırılması yolları. Vahid bələdiyyə informasiya idarəetmə sistemi. Bələdiyyə idarəetməsində informasiya texnologiyaları.

Mövzu 31. Azərbaycan Respublikası regionlarında bələdiyyə orqanlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi – 4 saat

Azərbaycan Respublikası regionlarında bələdiyyə orqanlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi istiqamətləri. Regionun sosial – iqtisadi inkişafının ərazi maraqlarının reallaşması əsasında mümkünlüyü.

Mövzu 32. Regionların sosial-iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin rolunun artırılmasının əsas istiqamətləri – 2 saat.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafında bələdiyyələrin rolunun artırılmasının əsas istiqamətləri. Regionun inkişaf etməsinin mürəkkəb və çoxşaxəlilyi.

Mövzu 33. Yerli özünüidarə sahəsində dövlət siyasəti – 4 saat

Dövlət idarəçiliyi elminin təşəkkülü. Dövlət inzibatçılığının öyrənilməsi. Klassik məktəbin hazırladığı idarəetmə prinsipləri.

Mövzu 34. Dövlətlə bələdiyyələrin qarşılıqlı münasibətləri. Bələdiyyələrə dövlət dəstəyi – 2 saat

Yerli özünüidarə sahəsində dövlət siyasəti. Dövlətlə bələdiyyələrin qarşılıqlı münasibətləri. Bələdiyyələrə dövlət dəstəyi.

Mövzu 35. Bələdiyyələrin inkişaf perspektivləri – 1 saat

Bələdiyyələrin inkişaf perspektivlərinin əsas istiqamətləri. Dövlətin bu sahədə yürütdüyü siyasət.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.B. 2002;
2. Bələdiyyələr haqqında (şəhərlər, təcrübələr, sənədlər, sənədlər.Bakı.Qanun.-1999);
3. Bələdiyyələr haqqında sənədlər toplusu.Bakı-Qanun-2002;
4. E.İ.Abdullayev,S.H.Həsənova.Bələdiyyə hüququ.Bakı.Abu.-2002;
5. T.Quliyev. Menecmentin əsasları;
6. Azərbaycan Respublikasının seçki məcəlləsi hüquq ədəbiyyatı nəşriyyatı. Bakı-2003;
7. Təbriz Əliyev. Biznesin idarə edilməsinin əsasları. Bakı-1994;
8. Təbriz Əliyev. Məişət xidmətinin iqtisadiyyatı, təşkilat və idarə edilməsi. Bakı-1992;
9. Bələdiyyə büdcəsini necə təhlil etməli. Ekspert jurnalı. Bakı-1994;
10. Azərbaycan bələdiyyələri.İlk təcrübə, əsas problemlər və inkişaf perspektivləri. Bakı-2004;
11. Şahbazov K.Ə. Müasir menecment. Bakı-1994;
12. Yerli özünüidarə məsələləri jurnalı.